

termíny. (Překvapivě však např. na str. XIII cituje Démosthena podle anglického překladu, který převádí do italštiny, což musí nutně vést k jisté nepřesnosti – proč zde nevyužila zmiňované pomoci grecistů či přímých italských překladů, kterých je dostatek? To jsou ovšem obtíže, se kterými se musí nutně utkat každý, kdo pracuje s materiálem, jehož jazyk spolehlivě neovládá, stejně jako k zpracování jisté problematiky naopak nestačí pouhá znalost jazyka originálu.)

Úvahy o díkě autorku nutně vedou i k tomu, aby se zamyslí nad existencí hybris v literatuře archaického období; tu však postrádám bibliografický odkaz na závažnou publikaci vzešlou z mezinárodní konference na Kypru, věnované právě tomuto fenomenu (Sixth International Symposium on Ancient Greek Drama, Leukósia 2002).

Lepší orientaci v recenzované knize by nepochybně napomohl rejstřík, za závažnější opomenutí však považuji skutečnost, že publikace nemá bibliografický přehled, a tak zvláště proto, že je určena odborníkům z disciplín v dnešní době již přece jen dosti sobě vzdálených, jako je politologie, právo, klasická filologie, starověké dějiny aj., mne toto opomenutí poněkud překvapuje. To, že jsou bibliografické údaje vždy pečlivě uvedeny u jednotlivých kapitol v poznámkách, nedostačuje.

I přes jednotlivé připomínky považuji knihu A. Jellamové jako celek za velmi přínosnou; mimo jiné také naznačuje jednu z možných cest, kterou se dnes ve vzájemné spolupráci specialistů z různých disciplín může moderní věda ubírat.

Dagmar Bartoňková

JOHNSON, MARGUERITE — RYAN, TERRY. *Sexuality in Greek and Roman Society and Literature: A Sourcebook.* London and New York: Routledge, 2005. ISBN 0-415-17331-0.

V posledních zhruba deseti letech narůstá počet více či méně odborných publikací, monografií i sborníků, jejichž předmětem zájmu je sexualita starých Řeků a Římanů, nazíraná z různých úhlů pohledu, rozebíraná na základě rozličných zdrojů. Jedním ze základních pramenů pro poznání sexuálního života antického člověka jsou pro nás vedle archeologických nálezů literární texty. Marguerite Johnson, odborná asistentka na Fakultě humanitních studií univerzity v Newcastlu (Austrálie), a Terry Ryan, docent na Fakultě svobodných umění téže univerzity, vybrali, přeložili, uspořádali a okomentovali 160 úryvků z 63 řeckých a latinských autorů, které se týkají již zmíněné oblasti lidského života. V největším počtu je zastoupena poezie řecké básničky Sapfy a latinské nápisy (obojí 21 ukázkami), dále Ovidius (19 ukázek) a Martialis (17).

Knihu zahajuje úvod (str. 1–17), ve kterém je stručně nastíněno historicko-sociologické pozadí života ve starověkém Řecku a Římě. Dále jsou v něm zmíněny moderní teorie, které jsou uplatňovány v souvislosti s bádáním o sexualitě antického člověka, tj. feminismus a Foucaultova teorie.

Samotné texty jsou rozděleny do osmi kapitol podle oblastí, ke kterým se vztahují: Božská sféra (18–38), Krása (39–60), Manželství (61–87), Prostituce (88–109), Homosexuální vztahy (110–135), Sex a násilí (136–152), Úzkost a odpor (153–173), Pomůcky a příručky (174–199). Každá kapitola je opatřena stručným úvodem k dané oblasti, dále následují překlady vybraných textů, každý opět s úvodem, který nás seznamuje s autorem, dobou vzniku a jinými závažnými okolnostmi, které jsou nezbytné ke správné interpretaci díla. Každý překlad je opatřen poznámkami, a to jednak povahy jazykovědné, převážně lexikální, jednak poznámkami výkladovými týkajícími se mytologie a jiných reálií. Na tomto místě bych chtěla zmínit dvě věci, které se mně osobně při práci s knihou jevily jako matoucí a nepraktické: jednak je to označování čísel poznámek pomocí číslice v závorce namísto běžného horního indexu. Toto je zavádějící hned ze dvou důvodů: stejně, pouze tučnými znaky, jsou uváděny čísla odkazů na texty v této knize, dále v překladu neprozaického textu se na první pohled zdá, že jde o číslo verše, nikoli poznámky. Tato praxe je pro mě nepochopitelná i proto, že v úvodu autoři číslují pomocí horního indexu, ve všech ostatních částech knihy používají výše popsaný způsob. Dále je škoda, že autoři uvádějí pouze překlady bez originálního

řeckého či latinského textu. V některých případech používají totiž k přesnému určení textu číslování podle jiných edic, než je používáno ve slovníku Liddell — Scott — Jones a než uvádí databáze Thesaurus Linguae Graecae (např. Aristotela nečíslojí podle vydání I. Bekkera), takže je leckdy obtížné originální text i přes pomoc elektronických databází dohledat. Ani v soupisu bibliografie nejsou uvedeny edice, podle kterých byly texty přeloženy. Výběr textů k té které kapitole je věc diskutabilní a obtížná a nelze vyhovět očekávání a požadavkům všech. Buď se bude zdát výběr příliš úzký a omezený, nebo příliš široký. Je zřejmé, že účelem této publikace nebylo vybrat veškeré dochované literární památky, které by se týkaly pohlavního života. I sami autoři zdůrazňují v předmluvě, že cílem této knihy je ukázat fakta týkající se sexuálního života starých Řeků a Římanů na základě zdrojových textů a že každý text byl vybrán s ohledem na schopnost přispět svým obsahem k ilustraci celkové situace v antické společnosti (str. xix). I když je tedy třeba ctít výběr obou autorů, přece jen si neodpustím poznámku, že by bylo bývalo dobré do výčtu zahrnout i autory medicínských spisů a pohled antických učenců a přírodovědců na fyziologii sexu.

Knihy je doplněna indexem citovaných míst, který je umístěn zcela netypicky hned na začátku ještě před úvodem, slovníčkem autorů textů, slovníčkem řeckých a latinských termínů, abecedním indexem autorů a úryvků z jejich děl, bibliografií a celkovým indexem. Publikace obsahuje také obrazovou část — jedenáct reprodukcí soch a nádob s erotickou tematikou. K bibliografii je nutno poznamenat, že obsahuje pouze anglicky psané články a monografie.

Knihu jako celek, i přes výše zmíněné nedostatky, které jsou povětšinou ale subjektivního charakteru, oceňuji hlavně z toho důvodu, že fakta, která předkládá, vyvozuje z primárních zdrojů, které rozebírá a komentuje. Určitě je a bude výbornou pomůckou pro ty, kteří se zabývají životním stylem antického člověka, a nabídne jim dostatek autorů, jak starověkých tak novodobých, ve kterých mohou hledat další informace k sexuálnímu životu starých Řeků a Římanů.

Jana Steklá

KRAFT, HEINRICH. *Slovník starokřesťanské literatury. Život, spisy a nauka řeckých, latinských, syrských, egyptských a arménských církevních otců.* Přeložil Jiří Kaplan. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. 319 stran. ISBN 80–7192–516–0.

Karmelitánské nakladatelství vydalo překlad příručky Heinricha Krafta, jejíž originál vyšel ve druhém vydání v Mnichově v roce 1966. Jednotlivá hesla tohoto věcného slovníku tvoří medailony církevních autorů křesťanského starověku a anonymní díla tohoto období. V posledním desetiletí bylo vydáno několik publikací kompendiálního nebo slovníkového typu, které českému prostředí zpřístupňují dříve prakticky neznámé nebo jen úzkým skupinám odborníků známé skutečnosti z oblasti náboženství, z historie křesťanství i z jeho historie rané. Tak můžeme uvést například (skutečně jen výběrově) *Slovník křesťanské kultury* (z francouzského originálu 1994, česky nakl. Garamond 2002), *Slovník judaismus – křesťanství – islám* (H. Pavlincová a kol., Praha 1994), *Slovník biblické kultury* (z francouzského originálu 1990, česky nakl. EWA edition 1992), nebo z výtvarné oblasti *Slovník biblických obrazů a symbolů* (z něm. originálu, 4. vyd. 1990, česky nakladatelství Vyšehrad 1999; o patristické literatuře se poučíme a ukázky z ní můžeme číst zejména v antologii V. Grossiho *Křesťanský život v prvních staletích* (CDK Brno 1995), dále u H. de Lubac, *Katolicismus* (Karmelitánské nakladatelství 1995), nebo v reprezentační knize 2000 let křesťanství (Kostelní Vydří 1999). Dále je hlubšímu zájmu k dispozici několik vysokoškolských učebnic patristiky. Několikrát se v recenzované publikaci odkazuje na *Slovník latinských spisovatelů* a *Slovník řeckých spisovatelů*, běžně užívané v prostředí klasických filologů. Překlad Kraftova *Slovníku starokřesťanské literatury* je žádoucím pokračováním zmíněných vydavatelských činů; vítanou zvláštností a výhodou je, že je zde obsažen celý křesťanský starověk, nejen území antického světa v užším slova smyslu, a ovšem také skutečnost, že se zde český zájemce o rané